

La mort de la vinya

La catàstrofe de la fil·loxera

Carme Meix

Resseguint els camps de la geografia catalana, encara és fàcil d'observar bancals o feixes de terreny en vessants escarpats, sostingudes amb marge de pedra seca i actualment abandonades i ocupades per pins i matolls. Són el testimoni d'una catàstrofe que es va abatre sobre el nostre país la darrera dècada del segle XIX. Aquesta calamitat tenia un nom estrany que aviat, per desgràcia, es va fer familiar: la fil·loxera, una mena de pugó originari d'Amèrica, que s'alimentava de la saba del cep, però que no causava cap dany a les vinyes una mica salvatges d'aquell continent. Ara bé, quan alguns rebrots d'aquells ceps van ser trasplantats a Anglaterra, el 1863, duien també ou d'aquell insecte, que aviat es va escampar per Europa i gairebé va acabar amb les vinyes –molt més delicades–, d'aquest continent.

Després d'Anglaterra, el primer lloc afectat va ser a França, un país de gran tradició vinícola. Els efectes van ser devastadors, i el preu de les finques va baixar a nivells ruïnosos, així com el dels jornals. El segon lloc, i procedent d'An-

glaterra, va ser Portugal, i des d'allí va passar a Andalusia. Gairebé al mateix temps, la fil·loxera entrava a l'Empordà, i totes les mesures i provisions que es van fer per aturar-la van ser inútils. L'únic remei eficaç era arrencar i cremar la vinya abans que arribés l'epidèmia, o quan se'n notaven els primer símptomes, però aquesta solució era altament impopular entre els agricultors, màxime perquè no se'ls pagava cap indemnització, ans al contrari, se'ls feia pagar un impost per buscar remeis, alguns força ridículs, com la idea d'importar una mena de puça americana que era l'enemiga natural de la fil·loxera. Així que anaven demorant l'arrencada de la vinya fins que no hi havia res a fer.

De la ridícula i inefectivitat de les mesures provades en dona fe un acudit de la revista satírica *L'Esquella de la Torratxa*, el 1890 on es veia una metges aplicant cataplasmes a les vinyes, amb el peu de pàgina següent:

¡S'ha acabat la fil·loxera!

Per uns medis especials

ara's vacunen las vinyas

Antics marges de vinya, ara tot és verdissar. Terme de Prat de Comte

com si fossin animals.

Però contràriament al que deia l'acudit, la plaga no s'havia acabat, sinó que continuava estenent-se per tota la península i arribava fins i tot a les Illes Balears.

Una altra de les causes que motivaren que la gent no actués amb més diligència va ser el fet que, de moment, la mort de les vinyes a França va fer que el nostre vi es pagués molt bé. Va arribar fins a 50 pts. la càrrega! Així que, en lloc d'arrencar-ne, encara en continuaven plantant! Potser es creien que no arribaria, però va arribar. Al Penedès ho va fer el 1886. I el 93 va entrar a la Terra Alta. En tota Catalunya, més de 385.000 hectàrees de vinya van resultar destruïdes. Amb la consegüent pèrdua econòmica. Molts llocs de muntanya, com ara el Priorat, gairebé es van despoblar, i molta gent, també de les nostres comarques, es va veure obligada a emigrar. Els pagesos no podien ni tan sols pagar les contribucions, cosa que provocà algun aldarull amb els recaptadors. I la frase "Se li ha posat la fil·loxera a la vinya" va ser sinònim d'una gran calamitat.

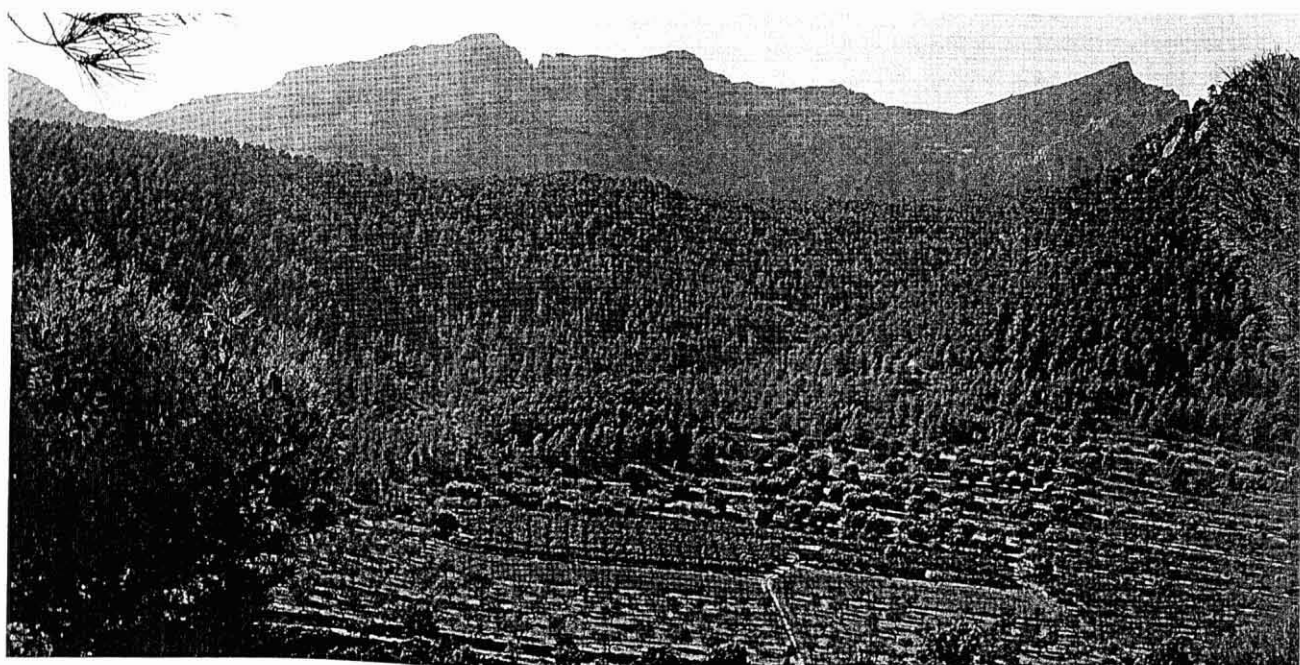
Mentre, sobretot a França, es començava una sèrie d'estudis i provatures per poder recuperar les vinyes. I al final van arribar a la conclusió que l'únic remei eficaç era usar ceps americans, immunes al mal, en lloc de la *Vitis vinaria* tradicional. Però el raïm que produïen aquells ceps, i per tant el vi que en sortia, era escàs i de molt mala qualitat.

A la fi s'adonaren que la millor solució era

plantar ceps americans però empeltats amb les classes tradicionals –no tota la vinya s'havia mort–. El viticultor Marc Mir, de Vilafranca del Penedès va ser l'impulsor de l'espècie *Rupes-tris del Lot*, que es va plantar majoritàriament a les nostres terres. Empeltada de Garnatxa i Macabeu, en blanc; i de Garnatxa i Carinyena, en negre. I també altres classes, en menor proporció, com ara Punxó gros, Moscatell, Monastrell, Picapoll... tot i això, la graduació va ser una mica inferior a la que donaven els ceps antics. A més, la vinya nova necessitava més adobs i una altra maquinària, cosa que n'elevava els costos de producció. Però a poc a poc, i gràcies a la constància dels agricultors, en no gaires anys les vinyes van tornar a produir. Quedarien abandonats per sempre els llocs més costeruts o de difícil accés.

La conseqüència millor de tot aquell desastre, va ser que els pagesos van veure la necessitat d'agrupar-se per defensar els seus interessos. A rel d'aquesta necessitat van néixer les cooperatives agrícoles o sindicats. I es van erigir els cellers cooperatius. Una altra conseqüència beneficiosa va ser que tots els estudis sobre la plaga i els mitjans més o menys afortunats de combatre-la, van convertir el cultiu de la vinya i de l'elaboració del vi de rutinari en científic.

Sigui, doncs, aquest article, un homenatge a tots aquells avantpassats nostres que restaren fidels a la terra per passar-la, encara millor que l'havien trobada, a les noves generacions.

Antics plans de vinya actualment ocupats per l'ametller